

до наказу від 23.03.2023 р. № 244

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ  
УКРАЇНИ**

Кафедра екології агросфери та екологічного контролю

**“ЗАТВЕРДЖУЮ”**  
Декан факультету захисту рослин,  
біотехнологій та екології  
Коломієць Ю.В.  
“01” 06 20\_\_ р.

**“СХВАЛЕНО”**  
на засіданні кафедри екології  
агросфери та екологічного контролю  
Протокол №5 від “3” 05 2023 р.  
Завідувач кафедри  
Наумовська О.І.

**«РОЗГЛЯНУТО»**  
Гарант ОП 101 «Екологія»  
В.М. Боголюбов

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
ЗАПОВІДНА СПРАВА**

Спеціальність: \_ 101 «Екологія»  
Освітній ступінь: «Бакалавр»  
Освітня програма: «Екологія»  
Факультет: захисту рослин, біотехнологій та екології  
Розробники: Павлюк С.Д. доц. канд. с.-г. наук,  
Сербенюк Г.А. ст.викл., канд. с.-г. наук

Київ – 2023 р.

## 1. Опис навчальної дисципліни «Заповідна справа»

| Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітній ступінь    |                                                     |          |
|---------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|----------|
| Освітній ступінь                                                    | Бакалавр                                            |          |
| Спеціальність                                                       | 101 Екологія                                        |          |
| Освітня програма                                                    | «Екологія», Блок «Охорона навколишнього середовища» |          |
| Характеристика навчальної дисципліни                                |                                                     |          |
| Вид                                                                 | обовязкова                                          |          |
| Загальна кількість годин                                            | 120                                                 |          |
| Кількість кредитів ECTS                                             | 4                                                   |          |
| Кількість змістовних модулів                                        | 3                                                   |          |
| Курсовий проект (робота)                                            | відсутній                                           |          |
| Форма контролю                                                      | екзамен                                             |          |
| Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання |                                                     |          |
|                                                                     | Денна                                               | Заочна   |
| Рік підготовки                                                      | 2                                                   | 1        |
| Семестр                                                             | 4                                                   | 2        |
| Лекційні заняття                                                    | 15 год.                                             | 8 год.   |
| Практичні, семінарські заняття                                      | 30 год.                                             | 12 год.  |
| Лабораторні заняття                                                 | немає                                               | немає -  |
| Самостійна робота                                                   | 60 год.                                             | 130 год. |
| Індивідуальні завдання                                              | немає                                               | немає    |
| Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання:      |                                                     | 4 год.   |
| аудиторних                                                          | 3                                                   | год.     |
| самостійної роботи студента –                                       | 4                                                   | год.     |

## 2. Мета та завдання навчальної дисципліни.

*Мета* – це професійна підготовка бакалаврів екологів, які зможуть при необхідності працювати на територіях природно-заповідного фонду, застосування ними знань для наукової діяльності, організації ведення екологічно збалансованого господарювання, лісокористування та його ефективного екологічного контролю.

*Завданнями* навчальної дисципліни «Заповідна справа» є: надання студентам теоретичних і практичних знань, вироблення у них професійної потреби щодо необхідності покращання екологічного стану країни згідно з конституційним правом населення на чисте довкілля через створення географічно репрезентативної мережі природно-заповідних територій; усвідомлення необхідності переходу на збалансоване співвідношення земель природно-заповідного фонду з іншими категоріями лісових земель і визнання його обов'язковою складовою сталого розвитку держави; закріплення стереотипу пріоритетності збереження біотичного та ландшафтного різноманіття через формування національної екологічної мережі України, уявлення організації системи екологічно моніторингу природоохоронних територій та управління ними, підвищення рівня екологічної та природоохоронної свідомості майбутніх лісівників.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

**знати:**

- ✓ етапи історичного розвитку природно-заповідної справи;
- ✓ сучасний стан природно-заповідної справи як галузі;
- ✓ міжнародні та національні класифікації природоохоронних територій;
- ✓ механізм резервування природних територій для їх майбутнього заповідання;
- ✓ процедуру створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- ✓ систему управління природно-заповідним фондом України;
- ✓ чинне законодавство про природно-заповідний фонд;
- ✓ структурно-функціональну організацію природно-заповідного фонду;
- ✓ сучасну мережу природно-заповідного фонду та структуру екомережі;
- ✓ засоби збереження природно-заповідного фонду;
- ✓ напрями використання природно-заповідного фонду.

**уміти:**

- застосувати знання в професійній та природоохоронній діяльності;
- визначати наукову цінність біорізноманіття природно-заповідного фонду;
- обґрунтовувати виділення і створення природно-заповідних територій;
- володіти методами проектування природно-заповідних територій;
- встановлювати режими збереження заповідних екосистем;
- оцінювати вплив антропогенних факторів на заповідні екосистеми;
- організувати громадський контроль природно-заповідного фонду;
- діяти у складі служб державної охорони природно-заповідного фонду;
- проводити найпростіші наукові спостереження в заповідних екосистемах;
- організовувати еколого-освітню, просвітню та рекреаційну діяльність.

**Набуття компетентностей (відповідно до затвердженої Освітньо-професійної програми за спеціальністю 101 «Екологія»):**

*Інтегральна компетентність (ІК):* Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

**Загальні компетентності (ЗК):**

ЗК1 Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК2 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4 Здатність до письмової та усної комунікації українською мовою (професійного спрямування).

ЗК7 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК8 Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК9 Навички міжособистісної взаємодії і роботи в команді.

ЗК10 Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК12 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК13 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

**Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):**

СК1. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

СК4. Знання сучасних положень національного та міжнародного екологічного законодавства.

СК8. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі.

СК14. Здатність застосовувати економічні механізми використання, охорони та відтворення природних ресурсів

### **Програмні результати навчання**

ПРН1. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

ПРН2. Формулювати основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та збалансованого природокористування.

ПРН4. Застосовувати принципи управління, на яких базується система екологічної біологічної та радіаційної безпеки.

ПРН7. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням інноваційних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

ПРН8. Уміти проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень.

ПРН9. Демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення.

ПРН10. Уміти застосовувати програмні засоби, ГІС-технології та ресурси Інтернету для інформаційного забезпечення екологічних досліджень, зокрема, на радіаційно забруднених територіях.

ПРН12. Бути здатним до участі у розробці та реалізації проектів, направлених на оптимальне управління та поводження з виробничими та муніципальними відходами, в тому числі і радіоактивними.

ПРН13. Уміти формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екологічної, біологічної та радіаційної безпеки.

ПРН16. Уміти вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.

ПРН20. Формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм і вимог екологічного законодавства.

## **3. Програма та структура навчальної дисципліни.**

### **Структура навчальної дисципліни для повного терміну денної (заочної) форми навчання**

| Назви змістових модулів і тем                                                  | Кількість годин |         |              |   |     |     |      |              |              |    |     |     |      |  |
|--------------------------------------------------------------------------------|-----------------|---------|--------------|---|-----|-----|------|--------------|--------------|----|-----|-----|------|--|
|                                                                                | денна форма     |         |              |   |     |     |      | Заочна форма |              |    |     |     |      |  |
|                                                                                | Тиж-ні          | Усь-ого | у тому числі |   |     |     |      | усього       | у тому числі |    |     |     |      |  |
|                                                                                |                 |         | л            | п | лаб | інд | с.р. |              | л            | п  | лаб | інд | с.р. |  |
| 1                                                                              | 2               | 3       | 4            | 5 | 6   | 7   | 8    | 9            | 10           | 11 | 12  | 13  | 14   |  |
| Змістовий модуль 1. Характеристика та класифікація природо-заповідних об'єктів |                 |         |              |   |     |     |      |              |              |    |     |     |      |  |
| 1. Поняття природно-заповідного фонду.                                         | 1,2             | 14      | 2            | 4 | -   | -   | 8    | 21           | 1            | 1  |     |     | 19   |  |
| 2. Характеристика природних заповідних об'єктів.                               | 3,4             | 15      | 2            | 4 | -   | -   | 9    | 29           | 2            | 2  |     |     | 25   |  |
| 3. Характеристика штучних заповідних об'єктів.                                 | 5,6             | 15      | 2            | 4 | -   | -   | 9    | 20           | 1            | 2  |     |     | 17   |  |

|                                                                                      |       |    |    |    |   |    |     |    |    |   |   |     |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------|-------|----|----|----|---|----|-----|----|----|---|---|-----|----|
| Разом за змістовим модулем 1                                                         |       | 14 | 2  | 4  | - | -  | 8   | 21 | 1  | 1 |   |     | 19 |
| <b>Змістовий модуль 2. Організація проіродо-заповідної справи в Україні</b>          |       |    |    |    |   |    |     |    |    |   |   |     |    |
| 4. Організація мережі заповідних об'єктів.                                           | 7,8,9 | 16 | 2  | 5  | - | -  | 9   | 18 | 1  | 2 |   |     | 15 |
| 5 Основні відомості про Червону книгу                                                | 10,11 | 16 | 2  | 5  | - | -  | 9   | 18 | 1  | 2 |   |     | 15 |
| Разом за змістовим модулем 2                                                         |       | 32 | 4  | 10 | 0 | 0  | 18  | 36 | 2  | 4 | 0 | 0   | 30 |
| <b>Змістовий модуль 3. Управління заповідною справою в Україні</b>                   |       |    |    |    |   |    |     |    |    |   |   |     |    |
| 6. Заповідна справа в Україні.                                                       | 12,13 | 15 | 3  | 4  | - | -  | 8   | 25 | 1  | 1 |   |     | 23 |
| 7. Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд | 14,15 | 14 | 2  | 4  | - | -  | 8   | 19 | 1  | 2 |   |     | 16 |
| Разом за змістовим модулем 2                                                         |       | 29 | 5  | 8  | 0 | 0  | 16  | 44 | 2  | 3 | 0 | 0   | 39 |
| Усього годин                                                                         | 105   | 15 | 30 | 0  | 0 | 60 | 150 | 8  | 12 | 0 | 0 | 130 |    |
| Курсовий проект (робота)                                                             | -     | -  | -  | -  | - | -  | -   | -  | -  | - | - | -   | -  |
| Усього годин                                                                         | 105   | 15 | 30 | -  | - | 60 | 150 | 8  | 12 | - | - | 130 |    |

### Програма навчальної дисципліни

#### **Змістовий модуль 1. Характеристика та класифікація природо-заповідних об'єктів**

**Тема лекційного заняття 1. *Поняття природно-заповідного фонду.*** Розкриваються такі питання: Вступ. Об'єкт, завдання, предмет і методи дослідження заповідної справи. Історія заповідної справи. Роль влади, вчених та громад в історії природно-заповідної справи. Види заповідання: сакральне, ресурсне, класичне. Процедура проведення естетичної оцінки. Значення заповідної справи.

**Тема лекційного заняття 2. *Характеристика природних заповідних об'єктів.*** Розкриваються такі питання: Поняття про категорії природоохоронних територій. Функціональна класифікація заповідних об'єктів. Міжнародні класифікації природоохоронних територій. Природні території особливої охорони: класифікаційна схема. Класифікація природнозаповідного фонду України. Характеристика категорій природно-заповідного фонду. Природні та біосферні заповідники. Національні природні парки та регіональні ландшафтні парки. Заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.

**Тема лекційного заняття 3. *Характеристика штучних заповідних об'єктів.*** Розкриваються такі питання: Поняття про категорії природоохоронних територій. Функціональна класифікація заповідних об'єктів. Міжнародні класифікації природоохоронних територій. Класифікація заповідних об'єктів. Прородоохоронна цінність біорізноманіття. Ботанічні сади та зоологічні парки. Дендрологічні парки та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

#### **Змістовий модуль 2. Організація проіродо-заповідної справи в Україні**

**Тема лекційного заняття 4. *Організація мережі заповідних об'єктів.*** Розкриваються такі питання: Формування мережі територій і об'єктів природнозаповідного фонду України. Принципи створення мережі заповідних територій. Еволюція мережі заповідних територій. Загальнодержавна мережа природно-заповідних територій: сучасна і перспективна. Мережа штучно створених об'єктів природно-заповідного фонду. Мережа

трансграничних природно-заповідних територій: специфіка та історія, формування в Україні. Мережа заповідних територій світової природної спадщини.

**Тема лекційного заняття 5. Основні відомості про Червону книгу** Розкриваються такі питання: Загальна інформація про зниклі і рідкісні рослини. Історія створення, мета і значення Червоної книги. Список зниклих видів. Збереження видів, які занесені до червоної книги. Поняття про режими збереження екосистем та їх компонентів. Нормативне регулювання режимів збереження екосистем у всіх категоріях природно-заповідного фонду. Наукові основи режимів збереження.

### **Змістовий модуль 3. Управління заповідною справою в Україні**

**Тема лекційного заняття 6. Заповідна справа в Україні.** Розкриваються такі питання: Формування екомережі: правове поле та елементи екомережі. Ресурси Всеєвропейської екомережі: смарагдова мережа, мережа об'єктів „NATURA 2000”, мережа об'єктів Рамсарської конвенції, мережі біосферних резерватів, біогенетичних резерватів, європейських природних середовищ існування, об'єктів всесвітньої спадщини, біотопів CORINE, європейських охорон

**Тема лекційного заняття 7. Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.** Розкриваються такі питання: Основні правопорушення у сфері природно-заповідної справи. Адміністративна відповідальність за скоєння злочинів. Майнова відповідальність за правопорушення. Дисциплінарна відповідальність.

## **4. Теми семінарських занять**

| № з/п | Назва теми     | Кількість годин |
|-------|----------------|-----------------|
|       | не передбачені |                 |

## **5. Теми практичних занять**

| Практична робота                                                                                                                                                              | Годин |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| №1. Заповідна справа: мета, завдання, об'єкт, предмети і методи досліджень.                                                                                                   | 2     |
| № 2. Характеристика основних об'єктів природно-заповідного фонду України – біосферних і природних заповідників та національних природних парків                               | 2     |
| № 3. Ознайомлення із основними національними природними парками України.                                                                                                      | 2     |
| № 4. Порядок створення і оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду та здійснення державного контролю за дотриманням заповідного режиму на цих територіях.   | 2     |
| № 5. Оцінка природно-заповідного фонду України                                                                                                                                | 2     |
| № 6. Стан природно-заповідного фонду Вашої області на 1.01.2023 року                                                                                                          | 2     |
| № 7. Порівняльна характеристика категорій ПЗФ України та МСПО                                                                                                                 | 2     |
| № 8. Позначення природно-заповідних територій та об'єктів за допомогою знаків та аншлагов. Розрахунок та проектування охоронних зон природно-заповідних територій та об'єктів | 2     |
| № 9. Захист природи морського узбережжя України та охорона водно-болотних угідь на території України                                                                          | 2     |
| № 10. Розрахунок загальних показників оцінки природно-заповідного фонду                                                                                                       | 2     |
| № 11. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди щодо збереження біотичного та ландшафтного різноманіття                                                                   | 2     |
| № 12. Нормативно-правові засади охорони та використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду України                                                               | 2     |
| № 13. Червонокнижні представники флори та фауни областей України. Червоний список міжнародного союзу охорони природи                                                          | 2     |
| № 14. Вивчення рослинних угруповань, що перебувають під охороною і                                                                                                            | 2     |

|                                                                                                                                                                        |           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| занесені до Зеленої книги України                                                                                                                                      |           |
| № 15. Визначення розміру шкоди заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд внаслідок незаконного добування чи знищення об'єктів тваринного світу. | 2         |
| <b>Усього годин</b>                                                                                                                                                    | <b>30</b> |

## 6. Теми лабораторних занять

| № з/п | Назва теми     | Кількість годин |
|-------|----------------|-----------------|
|       | не передбачені |                 |

## 7. Теми самостійної роботи

| № з/п | Назва теми                                                                                 | Кількість годин |
|-------|--------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| 1     | Класифікація об'єктів і територій природно-заповідного фонду України                       | 7               |
| 2     | Біосферні заповідники, їх призначення та функції                                           | 8               |
| 3     | Національні природні парки і регіональні ландшафтні парки                                  | 7               |
| 4     | Природні заповідники та їх природоохоронна роль                                            | 8               |
| 5     | Заказники, заповідні урочища, пам'ятки природи та їх природоохоронна роль                  | 7               |
| 6     | Штучно створені природно-заповідні об'єкти                                                 | 8               |
| 7     | Оцінка репрезентативності природно-заповідного фонду в системі природного районування      | 8               |
| 8     | Визначення розміру шкоди заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд. | 7               |
|       | <b>Усього годин</b>                                                                        | <b>60</b>       |

## 8. Зразки контрольних запитань та тестів, для визначення рівня засвоєння знань студентами

### Зразки контрольних питань:

1. Що таке об'єкт і предмет природно-заповідної справи?
2. Які основні завдання природно-заповідної справи?
3. Охарактеризувати сутність терміна "природно-заповідна справа".
4. Охарактеризувати становлення терміна "природно-заповідна справа".
5. Дати визначення понять "природно-заповідна справа" і "природнозаповідний фонд".
6. Охарактеризувати основні етапи історії розвитку природнозаповідної справи від її зародження до радянського періоду.
7. Охарактеризувати основні етапи історії природно-заповідної справи в радянський період її розвитку.
8. Охарактеризувати основні етапи історії розвитку природнозаповідної справи в незалежній Україні.
9. Охарактеризувати основні зв'язки природно-заповідної справи з лісовим господарством.
10. Охарактеризувати основні зв'язки природно-заповідної справи з мисливським господарством.
11. Які об'єкти природи можуть бути віднесені до природно-заповідного фонду?
12. Назвати документи, які складають правове поле природно-заповідного фонду як національного надбання.

13. Назвати наукові об'єкти природно-заповідного фонду України, які занесені до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання.
14. Які документи визначають правове поле "червоних переліків" біорізноманіття?
15. Охарактеризувати Червону книгу МСОП.
16. Охарактеризувати Європейський Червоний список.
17. Охарактеризувати Червону книгу України.
18. Охарактеризувати "червоні переліки" біорізноманіття міжнародних конвенцій.
19. Охарактеризувати Зелену книгу України.
20. Що таке обласні "червоні списки"?
21. Що таке кодекс поведінки?
22. Які правила поведінки в природі, яка охороняється?
23. Охарактеризувати стан розвитку науки про [заповідання](#) природи до XX століття.
24. Охарактеризувати стан розвитку науки про заповідання природи в XX столітті.
25. Структурувати заповідні об'єкти природного походження.
26. Структурувати заповідні об'єкти природного і штучного походження.
27. Структурувати заповідні об'єкти штучного походження.
28. Які ви знаєте міжнародні категорії природоохоронних територій, у тому числі МСОП?
29. Які категорії спрямовані виключно на збереження біорізноманіття?
30. Охарактеризуйте категорії національного парку і біосферного [резервату](#).
31. Які природні території підлягають особливій охороні?
32. Побудувати класифікаційну схему природно-заповідного фонду України
33. Охарактеризуйте категорію природного заповідника.
34. Охарактеризуйте категорію біосферного заповідника.
35. Охарактеризуйте категорію національного природного парку.
36. Охарактеризуйте категорію регіонального ландшафтного парку.
37. Охарактеризуйте категорію заказника.
38. Охарактеризуйте категорію пам'ятки природи.
39. Охарактеризуйте категорію заповідного урочища.
40. Охарактеризуйте категорію ботанічного саду.
41. Охарактеризуйте категорію дендрологічного парку.
42. Охарактеризуйте категорію зоологічного парку.
43. Охарактеризуйте категорію парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва.
44. Які категорії природно-заповідного фонду України є автентичними відповідно до міжнародних класифікацій?
45. Які міжнародні категорії є за змістом близькими до українських?
46. Яким чином удосконалити класифікацію природно-заповідного фонду України?
47. Які основні ознаки екологічної кризи рослинного світу?
48. Які основні ознаки екологічної кризи тваринного світу?
49. Які основні ознаки кризи територіальних екологічних систем?
50. Які основні ознаки еколого-соціальної кризи?
51. Які засоби подолання екологічної кризи біорізноманіття?

### Зразки тестів

#### **1. До штучно створених об'єктів відносяться**

1. ботанічні сади
2. заказники
3. дендрологічні парки
4. зоологічні парки
5. пам'ятки природи
6. парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва

#### **2. Найстарішим біосферним заповідником є:**

1. Ялтинський гірськолісовий
2. Подільські Товтри
3. Чорноморський

4. Асканія Нов

**3. В Київській області (не враховуючи м. Київ) немає жодного ...**

1. ботанічного сада
2. регіонального ландшафтного парку
3. природного заповідника
4. біосферного заповідника

**4. Скільки категорій територій та об'єктів ПЗФ згідно Законом України «Про природно-заповідний фонд України» (1992 р.)?**

1. 9
2. 11
3. 15
4. 21

**5. Назвіть природно-заповідні об'єкти, які розташовані в Закарпатській області**

1. Національний природний парк «Гуцульщина»
2. Природний заповідник «Розточчя»
3. Карпатський біосферний заповідник
4. Природний заповідник «Горгани»
5. Національний природний парк «Синевир»
6. Національний природний парк «Сколівські Бескиди»

**6. Шацький, Вижницький, Подільські Товтри, Яворівський – це території природнозаповідного фонду України, які належать до категорії:**

1. регіональних ландшафтних парків
2. біосферних заповідників
3. природних заповідників
4. національних природних парків

**7. Яке значення має категорію ПЗФ біосферні заповідники:**

1. місцевого значення;
2. загальнодержавного значення
3. міжнародного значення
4. приватного значення

**8. Найбільшим біосферним заповідником є:**

1. Асканія Нова
2. Подільські Товтри
3. Чорноморський
4. Ялтинський гірськолісовий

**9. Які з переаратованих національних природних парків розташовані в Київській області?**

1. «Цуманська пуща» та «Чарівна гавань»
2. "Мале Полісся" та "Мезинський"
3. «Зачарований край» та «Ічнянський»
4. «Білоозерський» та «Залісся»

**10. Відношення площі природно-заповідного фонду до загальної площі певної території називається**

1. Відсоток заповідності
2. Показник щільності об'єктів
3. Індекс інсуляризованості
4. Відсоток суворості заповідності

## 9. Методи навчання

**Вступна лекція** дає перше цілісне уявлення про навчальний предмет і орієнтує студента в системі роботи з цього курсу. Викладач знайомить студентів з метою і завданнями курсу, його роллю і місцем у системі навчальних дисциплін та в системі підготовки фахівця. Подає короткий огляд курсу, етапи розвитку науки і практики, досягнення у цій сфері, імена відомих учених, викладає перспективні напрями досліджень. Лектор висловлює методичні й організаційні особливості роботи в межах курсу, а також подає аналіз навчально-методичної літератури, яку рекомендовано студентам, уточнює терміни і форми звітності.

**Інформаційна лекція** зорієнтована на викладення і пояснення студентам наукової інформації, яку потрібно осмислити й запам'ятати. Це найбільш традиційний тип лекцій у практиці ВНЗ.

**Оглядова лекція** - систематизація наукових знань на високому рівні, вона потребує чимало асоціативних зв'язків у процесі осмислення інформації, яку викладають під час розкриття внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, крім деталізації й конкретизації. Зазвичай, стержень викладених теоретичних положень становить науково-понятійна й концептуальна основа всього курсу чи великих його розділів.

**Настановча лекція** - вид лекції у ВНЗ, спрямований на розкриття підходів, принципів, умов, форм, методів та особливостей діяльності студентів з метою оволодіння ними, насамперед самостійно, сукупністю знань, навичок і вмінь з дисципліни.

Настановчі лекції зазвичай проводять зі студентами заочної та дистанційної форм навчання.

**Підсумкова лекція** - вид лекції, який використовують наприкінці вивчення навчальної дисципліни, блоку навчальних дисциплін, курсу тощо з метою підбиття підсумків із питань аналізу діяльності студентів; змісту, глибини й широти здобутих знань, навичок і вмінь, розкриття шляхів їх реалізації в житті; висвітлення проблем наукових питань тощо.

Під час **проблемної лекції** нові знання повідомляють через проблемність питання, завдання чи ситуації. Процес пізнання студентів у співпраці й діалозі з викладачем наближається до дослідницької діяльності. Зміст проблеми розкривають через організацію пошуку її розв'язання чи підсумовування й аналізу традиційних і сучасних поглядів.

На основі **методу наочності** викладають так звану **лекцію-візуалізацію**. Це форма подавання лекційного матеріалу засобами аудіо-, відеотехніки.

**Практичне заняття** - форма організації навчального процесу, під час якої за завданням і під керівництвом науково-педагогічного працівника студенти виконують практичну аудиторну чи поза аудиторну роботу з будь-якого предмета. Особливо значну роль практичні заняття мають відіграти у вивченні спеціальних предметів, зміст яких спрямовано на формування професійних умінь.

Основна дидактична мета практичного заняття - закріплення й деталізація наукових знань, а головне - формування навичок і вмінь. Для проведення практичного заняття викладач готує відповідні методичні матеріали: тести для виявлення рівня оволодіння необхідними теоретичними положеннями; набір практичних завдань різної складності для розв'язування їх на занятті та дидактичні засоби.

**Індивідуальні заняття** є важливою формою організації навчального процесу. Вони передбачають створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів.

Дидактична мета другої групи - організаційних форм практичної підготовки - формування у студентів професійних навичок, а також практичних умінь, необхідних для виконання завдань.

До третьої групи - **організаційних форм самостійної роботи** - належить робота з друкованими джерелами (підручниками, навчальними посібниками, інструкціями, настановами тощо), самостійне вправління, самостійне вивчення певних питань, участь у роботі гуртків, експериментально-дослідницька робота, самостійний перегляд телепередач, тематичних кінофільмів, прослуховування радіопередач та ін.

Мета самостійної роботи студентів - самостійне вивчення, закріплення й поглиблення раніше здобутих і нових знань, набування практичних навичок і умінь. Дидактичні цілі самостійної роботи:

- закріплення, поглиблення, розширення й систематизація знань, здобутих під час аудиторних занять;
- самостійне оволодіння новим навчальним матеріалом;
- формування професійних навичок і вмінь;
- формування вмінь і навичок самостійної розумової праці;
- розвиток самостійності мислення, творчого підходу до розв'язання поставлених завдань;
- самоосвіта.

Суть практичних робіт полягає в застосуванні отриманих знань під час вирішення практичних завдань. Вони передбачені навчальними програмами, їх виконують після вивчення теми чи розділу курсу. Конкретна методика практичної роботи та її зміст залежать від специфіки навчального предмета.

За характером діяльності суб'єктів навчання вони близькі до лабораторних робіт, сприяють поглибленню знань, навичок і вмінь, стимулюванню пізнавальної діяльності, дають змогу провести контроль і корекцію.

Основні етапи проведення практичних робіт:

- 1) пояснення викладача (теоретичні аспекти проблеми практичної роботи);
- 2) показ (інструктаж викладача стосовно виконання певних дій);
- 3) проба (виконання роботи окремими студентами, спостереження іншими);
- 4) виконання роботи (самостійне виконання роботи кожним студентом; допомога викладача тим, хто має проблеми);
- 5) контроль (прийом робіт учнів та їх оцінка).

Такі заняття формують у студентів вміння організувати власну навчально-пізнавальну діяльність і можливість набути первинних практичних навичок й умінь застосовувати отримані знання на практиці; визначати цілі діяльності; окреслювати завдання та умови їх вирішення; планувати свою діяльність; складати графік виконання роботи; готувати матеріали й інструменти; здійснювати самоконтроль, самооцінку якості виконання роботи та вносити необхідні корективи.

Більш якісному проведенню практичних занять сприяє методично правильний інструктаж – короткі, лаконічні й чіткі вказівки щодо виконання тих чи інших дій. Він, як правило, передує проведенню різних вправ і практичних робіт.

## **10. Форми контролю**

До контролю та оцінки знань, навичок і вмінь студентів у навчанні висувають такі вимоги: об'єктивність; достатня кількість відомостей для оцінки; тематична спрямованість; умотивованість оцінок; єдність вимог з боку тих, хто контролює; оптимальність; усебічність; дієвість, тобто реальний їх вплив на формування професійних знань, навичок і вмінь студентів.

У процесі оцінювання знань студентів слід враховувати:

1. Обсяг відомостей, оперування поняттями, категоріями, фактами, основними теоріями, законами, закономірностями й принципами. ступінь їх пізнання, здатність до систематизації та узагальнення, що передбачає:

- пізнання й визначення понять, розуміння їх сутності, розкриття змісту, встановлення сукупності зв'язків і залежностей між окремими частинами й цілим тощо;
- виокремлення головного, актуальних теоретичних проблем, усвідомлення їх глибини та визначення шляхів їх розв'язання;
- розуміння законів, закономірностей, принципів, концепцій;
- здатність до узагальнення, систематизації, класифікації явищ і предметів.

2. Якість опанування методологічно. і теоретичною основами навчального предмета, що передбачає:

- глибоке розуміння викладеного в першому пункту, аргументованість, послідовність, упевненість і самостійність викладення своїх знань;
- методологічне обґрунтування знань.

3. Дієвість знань, наявність простих умінь, доцільність їх застосування під час розв'язання практичних завдань, що передбачає:

- конкретне визначення основних напрямів застосування знань у практичній діяльності;
- змістовна характеристика методів, процедур та методики дій щодо використання теоретичних і практичних знань у майбутній практичній діяльності та ін..

Оцінюючи навички студентів, науково-педагогічний працівник має врахувати:

- наявність практичних навичок у галузі навчальної дисципліни, що сприяють успішному опануванню професійної діяльності;
- якість, швидкість, стійкість, точність їх виконання в різноманітних умовах, зокрема й екстремальних.

Для оцінки вмінь педагог має враховувати:

- наявність конкретних умінь, їхню глибину, стійкість і гнучкість;
- ступінь опанування основними прийомами діяльності та їх творче застосування під час розв'язання нестандартних завдань у різноманітних ситуаціях майбутньої професійної діяльності;
- конструювання алгоритму дій та його інноваційність;
- здатність моделювати професійні дії;
- виконання комплексу дій, які становлять це вміння;
- упевненість, самостійність, обґрунтованість, систематичність цих дій;
- зміст самоаналізу результатів власних дій, характер зіставлення отриманих результатів з основною метою діяльності;
- умотивованість дій та їх усвідомлення;
- наявність помилок, їхня кількість і характер, ступінь впливу на остаточний результат діяльності;
- ступінь ефективності та якість виконаних дій тощо.

Оцінюють студентів за чотирибальною системою. Критерії оцінок визначено у навчальних програмах підготовки студентів. Наприклад, критерії оцінок узагальнено й стисло можна сформулювати так:

- «відмінно» - студент володіє навчальним матеріалом у повному обсязі (міцно засвоїв увесь програмний матеріал, виявив глибоке його розуміння, вичерпно відповів і обґрунтував власні висновки, прийняв обґрунтоване рішення і вміло використав на практиці, упевнено виконав завдання);
- «добре» - студент засвоїв навчальний матеріал на достатньо високому рівні (загалом знає весь програмний матеріал, на питання відповідає вільно, але недостатньо широко, правильно використовує свої знання на практиці тощо);
- «задовільно» - студенти загалом засвоїв основний навчальний матеріал, оперує ним недостатньо чітко та упевнено, слабо визначає зв'язки й відносини між предметами і явищами (виявляє знання тільки основного матеріалу, передбаченого програмою, спроможний використовувати свої знання на практиці, правильно виконує прийоми і дії та ін.);
- «незадовільно» - студент загалом має поверхневе уявлення про основний навчальний матеріал, не може ним оперувати.

Потрібно домагатися, щоб оцінка була об'єктивною, справедливою, обґрунтованою, ясною, зрозумілою студенту. Треба усунути фактор суб'єктивізму.

В оцінюванні студентів використовують також самооцінку, яка насамперед є джерелом і спонукальною силою розвивального навчання, що є важливою характеристикою сучасного дидактичного процесу у вищій школі.

### 11. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 26.04.2023 р. протокол № 10)

| Рейтинг студента,<br>бали | Оцінка національна за результати складання |               |
|---------------------------|--------------------------------------------|---------------|
|                           | екзаменів                                  | заліків       |
| 90-100                    | Відмінно                                   | Зараховано    |
| 74-89                     | Добре                                      |               |
| 60-73                     | Задовільно                                 |               |
| 0-59                      | Незадовільно                               | Не зараховано |

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни  $R_{\text{дис}}$  (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи  $R_{\text{нр}}$  (до 70 балів):  $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$ .

### 12. Навчально-методичне забезпечення

Науково-методичне забезпечення навчального процесу передбачає: науково-освітню програму, навчальні плани, підручники і навчальні посібники; інструктивно-методичні матеріали практичних занять; контрольні роботи; текстові варіанти тестів для поточного і підсумкового контролю, методичні матеріали для організації самостійної роботи здобувачів.

1. Електронний навчальний курс з дисципліни «Заповідна справ» URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2372>
2. Сербенюк Г.А., Бережняк Є.М. Курс лекцій з дисципліни «Заповідна справа» для студентів очної, заочної та дистанційної форм навчання за спеціальністю 101 «Екологія». Київ:Компрінт. «ЦП «Компрінт», 2020. –131 с..
3. Бережняк Є.М., Сербенюк Г.А., Методичні рекомендації для виконання практичних робіт з дисципліни «Заповідна справа» Київ: «ЦП «Компрінт», 2020. – 103 с.

### 13. Рекомендовані джерела інформації

#### Основні

1. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи: Навч. посіб. Рівне: РДТУ, 2000. 239 с.
2. Давидюк Ю.В., Давидова І.В. Методичні рекомендації призначенні для проведення практичних робіт та самостійного вивчення навчальної дисципліни «Заповідна справа» для студентів освітнього рівня «Бакалавр» денної форми навчання із спеціальності 101 «Екологія» та 183 «Технології захисту навколишнього середовища». – Житомир, ЖДТУ, 2019. – 70 с.
3. Заповідна справа в Україні: Навч. посіб. / За ред.. М.Д.Гродзинського, М.П.Стеценка. Київ: Географіка, 2003. 306 с.
4. Ковальчук А.А. Заповідна справа: науково-довідникове видання. Ужгород: підприємство “Ліра”, 2002. 312 с.
5. Основи заповідної справи. Київ: Видавн.-поліграф. центр «Київський університет», 2002. 128 с.
6. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа. Навчальний посібник. Київ: Арістей, 2007. 480 с.
7. Проць Б. Г., Іваненко І. Б., Ямелинець Т. С., Станчу Е. Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними Львів: Гриф Фонд, 2010. 92 с.
8. Солодкий В.Д., ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., Масікевич Ю.Г., Білокінь М.В., Гринь С.О., Шапорєв В.П., Моїсєєв В.Ф. Заповідна справа: Підручник. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 288 с.
9. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., Солодкий В.Д., Масікевич Ю.Г. Заповідна справа. Харків: НТУ “ХПР”. 2002. 240 с.
10. Фурдичко О.І., Сівак В.К., Солодкий В.Д. Заповідна справа в Україні: Підручник.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство екології і природних ресурсів України URL: <http://www.menr.gov.ua/>
2. Національна комісія України у справах ЮНЕСКО URL: <http://unesco.org.ua/>
3. Всеєвропейська екологічна мережа URL: <http://www.ecnc.nl/doc/lynx/> .
4. Міжнародний фонд охорони природи (WWF International) URL: <http://www.panda.org/>
5. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсар, 1971) URL: <http://ramsar.org/>
6. Програма ЮНЕСКО «Людина і біосфера» щодо біосферних резерватів URL: <http://unesco.org/mab;>
7. Всеєвропейська екологічна мережа URL: [www.panda.org/dcpo](http://www.panda.org/dcpo)
8. Міжнародний фонд дикої природи (WWF Internacional, Дунайсько-Карпатська програма) URL: [http://www.ecnc.nl/doc/lynx/;](http://www.ecnc.nl/doc/lynx/)
9. Конвенція про Всесвітню спадщину URL: <http://whc.unesco.org/heritage.htm>
10. Київський еколого-культурний центр URL: [www.elol.nw.ru/kekz](http://www.elol.nw.ru/kekz) .